

Asia: VN/12457/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi 2024 (YTS2024)

Luku 1. Johdanto

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Aiempien YTS:n mukaisesti kokonaisturvallisuuden toimintamalli kuvataan siten, että yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana. Varautumiseen liittyvää yhteistoimintaa on kuvattu jo aiemmissa YTS:ssä. Lausuttavana olevassa luonnoksessa painotetaan uutena asiana kykyä vastata häiriötilanteisiin ja kriiseihin, eli vastetta. Asia on tärkeä, mutta YTS:ssä eri tahojen toiminnan kuvaus häiriö- ja poikkeusoloissa jää varsin yleiselle tasolle. Tämä on ymmärrettävää asiakirjan julkisesta luonteesta johtuen.

Nopeasti ja perusteellisesti muuttuneessa turvallisuusympäristössä sekä käynnissä olevan politiikka- ja säädösvalmistelun myötä kokonaisturvallisuuden käsitteet ja -periaatteet on selkeä tarve saattaa ajan tasalle ja myös ennakoiden tulevaa turvallisuusympäristöä.

Luvuissa 1.2 ja 1.3 käsitteiden määrittely jää pinnalliseksi. Yksityiskohtaisemmin käsitteet ja määritelmät voisivat olla omana liitteenä, kuten edellisessä YTS:ssä (2017).

MTK katsoo, että YTS:n päivitystyössä ja sitä seuraavassa jatkotyössä tulisi varmistaa yhdenmukaisuus kokonaisturvallisuuden sanaston (TSK 50) kanssa.

Luku 2. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja havainnollistavassa ”timantissa” (kuvio 2) elintärkeiden toimintojen keskinäisriippuvuuksia on lisätty ja kuvan keskiöön on lisätty uutena elementtinä yksilöt. Muutoin elintärkeät toiminnot ovat samat kuin aiemmissa YTS:ssa. Luvussa elintärkeistä toiminnoista annetaan varsin kattava kuvaus kokonaisuudesta, johon liittyen MTK esittää joitakin huomioita.

Johtamiseen liittyen tuodaan esille toiminnan koordinoinnin ja tiedonkulun varmistaminen eri viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistoiminnalla (s.18).

Vuoden 2017 YTS:ään sisältyvä periaate, jossa toimijat jakavat ja analysoivat turvallisuutta koskevaa tietoa sekä suunnittelevat, harjoittelevat ja toimivat yhdessä on MTK:n käsityksen mukaan käytännössä toteutunut vaihtelevasti. Esimerkiksi tilanneymmärryksen kannalta olennaisen analysoidun tilannekuvan jakamista järjestöille ja elinkeinoelämälle rajoittaa käytännössä viranomaisten käyttämä, usein turhankin korkea turvaluokittelutaso.

Luonnoksessa kansainvälisestä ja EU-toiminnasta esitetään ylitason KV-yhteisöt, joissa Suomi vaikuttaa. Muutamalla käytännön esimerkillä olisi mahdollista konkretisoida EU:n ja Naton puitteissa tehtävää yhteistyötä sekä niiden välisiä keskeisiä eroja.

Puolustuskykyyn ja sisäiseen turvallisuuteen liittyen luonnoksessa käsitellään moniulotteista hybrdivaikuttamista. MTK katsoo perustelluksi, että tämä ajankohtainen ja laajasti yhteiskuntaan vaikuttava ilmiö nostetaan esille ja että hybrdivaikuttamisen hallintaan haetaan keinoja eri toimijoiden, ml. järjestöt, yhteistyöstä.

Taloutta, infrastruktuuria ja huoltovarmuutta koskevassa luvussa 2.5 näyttäisi olevan varsin vahva hallinnollinen painotus, esim. keskeiseksi todetaan julkisen hallinnon edellyttämät taloudelliset ja henkilöresurssit (s 22). Monessa muussa yhteydessä (mm. CER-direktiivi) keskeiseksi ko. palveluiden toteuttajaksi on tunnistettu yksityinen sektori.

MTK pitää myönteisenä, että YTS-luonnoksen luvussa 2.5 on otettu huomioon Huoltovarmuuskeskuksen uuden strategian (2024) painopisteet. YTS-luonnoksessa elintarvikehuollon keskeiset asiat määritellään kuitenkin osin eri tavalla kuin aiemmin lausuttavana olleessa valtioneuvoston huoltovarmuutta koskevan tavoitepäätöksen luonnoksessa, jossa kannattava alkutuotanto, osaaminen ja jatkuvuuden varmistaminen on todettu elintarvikehuollon perusedellytyksiksi. Luvun 2.5 puutteena on myös se, ettei se tunnista omavaraista ruoantuotantoa samalla tavalla keskeiseksi kuin kotimaista energiantuotantoa.

Luvussa 2.5 on s. 23 mainittu energian saatavuuden turvaamisen julkisen hallinnon ja yhteisöjen käytettävissä olevissa toimitiloissa olevan edellytys elintärkeiden toimintojen suojaamiselle. Mielestämme kirjaus edustaa suppeaa näkökulmaa elintärkeiden toimintojen suojaamiselle. Ilman energiaa pysähtyy käytännössä myös kaikki elinkeinoelämän kriittinen tuotantotoiminta.

Henkistä kriisinkestävyyttä koskevassa luvussa 2.7 järjestöjen roolia kuvataan merkittäväksi turvallisuuskulttuurin edistämässä sekä yksilöiden aktivoimisessa turvallisuuden kehittämiseen (sivu 25).

MTK yhtyy esitettyyn näkemykseen ja lisää, että järjestöjen merkitys eri toimialoilla on merkittävä myös yhteiskunnan muiden elintärkeiden toimintojen turvaamisessa kuin henkisen kriisinkestävyyden osalta. Esimerkiksi huoltovarmuusorganisaation poolitoiminta perustuu toimialajärjestöjen ja Huoltovarmuuskeskuksen välisiin sopimuksiin.

Luku 3. Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

-

Luku 4. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

-

Luku 5. Kokonaisturvallisuuden toimijat

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

-

Luku 6. Kokonaisturvallisuuden tulevaisuus

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

-

OSA 2: Strategiset tehtävät

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse strategisen tehtävän numero ja nimi sekä nimeä osio (Päämäärä ja tavoitteet; Toiminta-ajatus; Toimijat).

Strateginen tehtävä nro 45 Elintarvike- ja päivittäistavara- ja huollon turvaaminen

Elintarvikehuollon kokonaisuudesta on jäänyt mainitsematta ruokapalvelut, joita varten on vuonna 2024 perustettu oma huoltovarmuuspooli.

Päämäärä ja tavoitteet -kohdassa on tunnistettu tuonnin ja viennin turvaaminen. Päivittäistavarakaupan mukaan 80 % sen myymistä elintarvikkeista ovat kotimaisia. MTK katsoo puutteeksi, ettei tässä kohdassa ole tunnistettu omavaraisen ruoantuotannon merkitystä elintarvikkeiden hyvän saatavuuden varmistamisessa. Valtioneuvoston huoltovarmuuspäätöksen luonnoksessa on sen sijaan todettu: ”Tavoitteena on varmistaa huoltovarmuuden kannalta riittävän omavaraisen kotimaisen alkutuotannon jatkuvuus.”

Korkea kotimaisuusaste on nykyisellään elintarvikehuoltomme vahvuus. Korkea omavaraisuusaste ei ole itsestään selvää, vaan edellyttää mm. ruoan koko arvoketjun toimivuutta ja jatkuvuuden hallintaa.

Päämäärä ja tavoitteet -kohdassa kalatalouden toimintaedellytysten turvaaminen nousee näkyvästi esille. Asia on sinänsä kannatettava, mutta herättää kysymyksen, eikö tavoitteena ole turvata alkutuotannon muita tuotantosuuntia?

Toiminta-ajatus-kohdassa on todettu, että ”elintarvikehuolto sopeutetaan ilmastonmuutoksen myötä muuttuviin olosuhteisiin”. Reilumpaa olisi todeta, että ”elintarvikehuoltoa autetaan sopeutumaan...”.

Yksityiskohtana on mainittu elintarvikekontaktimateriaalien saatavuuden varmistaminen (s 129). Olisi ehkä parempi puhua pakkausmateriaaleista, joka on kontaktimateriaaleja laajempi kokonaisuus.

MTK katsoo, että EU-maatalouspolitiikkaan vaikuttaminen on tärkeää, mutta myös kansalliset toimet on huomioitava, esim. seuraavasti ”Vaikutetaan Euroopan unionin maatalouspolitiikkaan siten, että yhteinen maatalouspolitiikka ja kansalliset toimet mahdollistavat pohjoisissa oloissa taloudelliset toimintaedellytykset riittävän omavaraisen tuotannon turvaamiseen kaikkialla Suomessa.”

On hyvä, että alkutuotannon kannattavuuden kehittäminen on todettu (s. 130). Sen sijaan päivittäistavara- ja elintarvikehuollon kannattavuus ei ole Suomessa yleensä ollut huolen aiheena.

Päivittäistavara- ja elintarvikehuollon, jonka suurin tuoteryhmä on elintarvikkeet, on todettu perustuvan toimiviin markkinoihin ja kotimaassa toimivaan elintarviketeollisuuteen (s 130). Tässä yhteydessä olisi

paikallaan mainita myös kotimainen alkutuotanto, josta tulee pääosa elintarviketeollisuuden raaka-aineista.

Sivulla 130 on myös todettu kuntien turvaavan vastuullaan olevat ruokapalveluiden jatkuvuuden. Tässä kohdassa tulisi maininta myös hyvinvointialueet.

Tarkkuus, jolla mainitaan eri toimijat, vaihtelee YTS:n eri strategisten tehtävien kohdalla. Esim. joidenkin tehtävien kohdalla on mainittu ”huoltovarmuusorganisaatio” ja toisten tehtävien kohdalla tietty HV-sektori tai jopa yksittäinen pooli. Tässä tekstin yhdenmukaisuutta voisi lisätä.

Yleiset kommentit strategialuonnokseen.

Kirjoita yleiset havaintosi strategialuonnoksesta.

Strategiaksi asiakirja on varsin pitkä, yli 150 sivua. Ehdotamme että YTS:n ydinkohdista laaditaan tiivistelmä.

Lasseheikki Markus
Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK r.y.